

Jane Bryant AS
Cadeirydd Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

Jane.bryant@senedd.cymru

17/11/2023

Annwyl Gadeirydd,

Addysg ôl-orfodol a'r Gymraeg: llais y dysgwyr

Heddiw rwyf yn cyhoeddi adroddiad ymchwil i brofiadau dysgwyr ôl-16 mewn addysg cyfrwng Cymraeg neu ddwyieithog mewn ysgolion a cholegau addysg bellach ledled Cymru. Cyfrannodd dros 1,000 o bobl ifanc at yr ymchwil, sydd yn darparu dealltwriaeth werthfawr o'u barn a'u profiadau, gan gynnwys eu rhesymau dros ddewis addysg cyfrwng Cymraeg, eu barn am y ddarpariaeth a'u bwriad o safbwynt eu haddysg a'u gyrfaoedd yn y dyfodol.

Cyflwynir y prif ganfyddiadau isod ac atodir copi o'r adroddiad llawn er gwybodaeth i chi.

Prif ganfyddiadau'r ymchwil:

- Mae mwyafrif y siaradwyr Cymraeg dros 16 oed a holwyd mewn ysgolion a cholegau addysg bellach yn falch eu bod yn gallu siarad Cymraeg, ac yn ystyried yr iaith yn fantais ar gyfer eu rhagolygon gyrfaoel.
- Mae cyfleoedd i astudio trwy gyfrwng y Gymraeg yn bwysig i siaradwyr Cymraeg wrth ddewis man astudio, yn ogystal â chyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg fel rhan o fywyd pob dydd yr ysgol neu'r coleg.
- Mae mwyafrif y dysgwyr a holwyd mewn ysgolion a cholegau addysg bellach yn dweud bod eu profiad o addysg cyfrwng Cymraeg neu ddwyieithog yn dda neu'n dda iawn.
- O'r siaradwyr Cymraeg sy'n bwriadu parhau â'u haddysg ar ôl gadael yr ysgol neu'r coleg, 40% yn unig sy'n bwriadu aros yng Nghymru. I siaradwyr Cymraeg sy'n bwriadu parhau i astudio yng Nghymru, bydd y cyfle i astudio yn Gymraeg neu yn ddwyieithog yn ffactor pwysig wrth ddewis eu man astudio nesaf.

Comisiynydd y Gymraeg
Siambrau'r Farchnad
5-7 Heol Eglwys Fair
Caerdydd CF10 1AT

0345 6033 221
post@comisiynyddygyymraeg.cymru
Croesewir gohebiaeth yn y Gymraeg a'r Saesneg

comisiynyddygyymraeg.cymru

Welsh Language Commissioner
Market Chambers
5-7 St Mary Street
Cardiff CF10 1AT

0345 6033 221
post@welshlanguagecommissioner.wales
Correspondence welcomed in Welsh and English

welshlanguagecommissioner.wales

Comisiynydd y
Gymraeg
Welsh Language
Commissioner

- Mae'r ymchwiliad yn amlygu gwahaniaethau rhwng dysgwyr ysgol a choleg, o ran eu canfyddiad o'u gallu yn y Gymraeg, cyfrwng iaith eu haddysg a'u hagweddau at bwysigrwydd y Gymraeg.
- Prif resymau dysgwyr dros beidio â dewis astudio pynciau trwy gyfrwng y Gymraeg oedd:
  - y canfyddiad bod eu sgiliau Saesneg yn gryfach a bod astudio trwy gyfrwng y Saesneg yn haws iddynt;
  - nad oedd pwnc (neu bynciau) ar gael yn Gymraeg;
  - y canfyddiad bod eu hastudiaethau pellach yn debygol o fod yn Saesneg neu fod gwell rhagolygon astudio yn Saesneg.

Daw'r adroddiad i'r casgliad y bydd angen ystyried yn ofalus sut mae cefnogi a chryfhau'r ddarpariaeth Gymraeg yn y sector addysg ôl-16, yn enwedig yng nghyd-destun datblygu sgiliau iaith gweithlu'r dyfodol.

Gobeithiwn y bydd yr ymchwiliad hwn yn cyfrannu at ddatblygu ac ehangu addysg ôl-16 trwy gyfrwng y Gymraeg, a thrwy hynny gynyddu cyfleoedd pobl ifanc i ddatblygu eu sgiliau Cymraeg a defnyddio'r iaith mewn addysg a thu hwnt. Gobeithiwn felly gyfrannu at gyrraedd targedau strategaeth Cymraeg 2050.

Hyderwn y bydd yr adroddiad o ddiddordeb i chi a byddem yn croesawu cyfle i'w drafod ymhellach.

Yr eiddoch yn gywir,

Efa Gruffudd Jones
Comisiynydd y Gymraeg

Copi at: SeneddPlant@senedd.cymru

Addysg ôl-orfodol a'r Gymraeg: Ilais y dysgwyr

17 Tachwedd, 2023

Cipolwg ar y prif ganfyddiadau

- Mae mwyafrif helaeth y siaradwyr Cymraeg dros 16 oed a holwyd mewn ysgolion a cholegau addysg bellach yn falch eu bod yn gallu siarad Cymraeg, ac yn ystyried yr iaith yn fantais ar gyfer eu rhagolygon gyrfaol.
- Mae cyfleoedd i astudio drwy gyfrwng y Gymraeg yn bwysig i siaradwyr Cymraeg wrth ddewis man astudio, yn ogystal â chyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg fel rhan o fywyd pob dydd yr ysgol neu'r coleg.
- Mae mwyafrif helaeth y dysgwyr a holwyd mewn ysgolion a cholegau addysg bellach yn nodi bod eu profiad o addysg cyfrwng Cymraeg neu ddwyieithog yn dda neu'n dda iawn.
- O'r siaradwyr Cymraeg sy'n bwriadu parhau â'u haddysg ar ôl gadael yr ysgol neu'r coleg, 40% yn unig sy'n bwriadu aros yng Nghymru. I siaradwyr Cymraeg sy'n bwriadu parhau i astudio yng Nghymru, bydd y cyfle i astudio yn Gymraeg neu yn ddwyieithog yn ffactor pwysig wrth ddewis eu man astudio nesaf.
- Mae'r ymchwil yn amlygu gwahaniaethau rhwng dysgwyr ysgol a choleg, o ran eu canfyddiad o'u gallu yn y Gymraeg, cyfrwng iaith eu haddysg a'u hagweddau at bwysigrwydd y Gymraeg.
- Prif resymau dysgwyr dros beidio â dewis astudio pynciau drwy gyfrwng y Gymraeg oedd: y canfyddiad bod eu sgiliau Saesneg yn gryfach a bod astudio drwy gyfrwng y Saesneg yn haws iddynt; nad oedd pwnc (neu bynciau) ar gael yn Gymraeg; fod eu hastudiaethau pellach yn debygol o fod yn Saesneg neu fod gwell rhagolygon astudio yn Saesneg, yn eu tyb hwy.

Cyflwyniad

Mae gan y sector addysg a hyfforddiant ôl-orfodol rôl cwbl allweddol wrth sicrhau dilyniant ieithyddol i ddysgwyr. Dyma'r cyfnod sy'n pontio addysg statudol a'r byd gwaith, ac mae'n cyfrannu'n uniongyrchol at y nod o greu siaradwyr Cymraeg tymor hir.

Bwriad yr ymchwil hwn oedd dysgu am farn a phrofiadau dysgwyr ôl-16 mewn addysg cyfrwng Cymraeg neu ddwyieithog mewn ysgolion a cholegau addysg bellach ledled Cymru. Y nod oedd darganfod beth oedd eu rhesymau dros ddewis addysg cyfrwng Cymraeg, eu barn am y ddarpariaeth a'u bwriad o safbwynt eu haddysg a'u gyrfaedd yn y dyfodol.

Sampl

Defnyddiwyd samplu pwrpasol er mwyn cael adborth gan bobl ifanc mewn ysgolion a cholegau addysg bellach sydd yn darparu addysg drwy gyfrwng y Gymraeg neu yn ddwyieithog. Cysylltwyd ag ysgolion a

cholegau addysg bellach mewn trawstoriad o ardaloedd a holwyd y dysgwyr trwy holiadur ar lein ddechrau 2023. Ymatebodd 1063 o unigolion o 37 sefydliad addysg gwahanol, gan gynnwys pum coleg addysg bellach a 32 ysgol. Roedd 637 o'r ymatebwyr yn ddysgwyr Blwyddyn 12 neu 13 mewn ysgolion, a 426 yn mynychu colegau addysg bellach. Gofynnwyd i'r ymatebwyr nodi eu gallu yn y Gymraeg, ar raddfa pum pwynt, a gwelir eu hymateb yn Ffigur 1 isod.

Gan mai pwrpas yr holiadur oedd casglu barn a phrofiadau dysgwyr oedd yn debygol o dderbyn rhywfaint o'u haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg, mae'r drafodaeth isod, mewn nifer o achosion, yn canolbwyntio ar ymateb y siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg yn unig. Mae hyn hefyd yn caniatáu cymhariaeth decach rhwng canlyniadau dysgwyr ysgol a choleg.

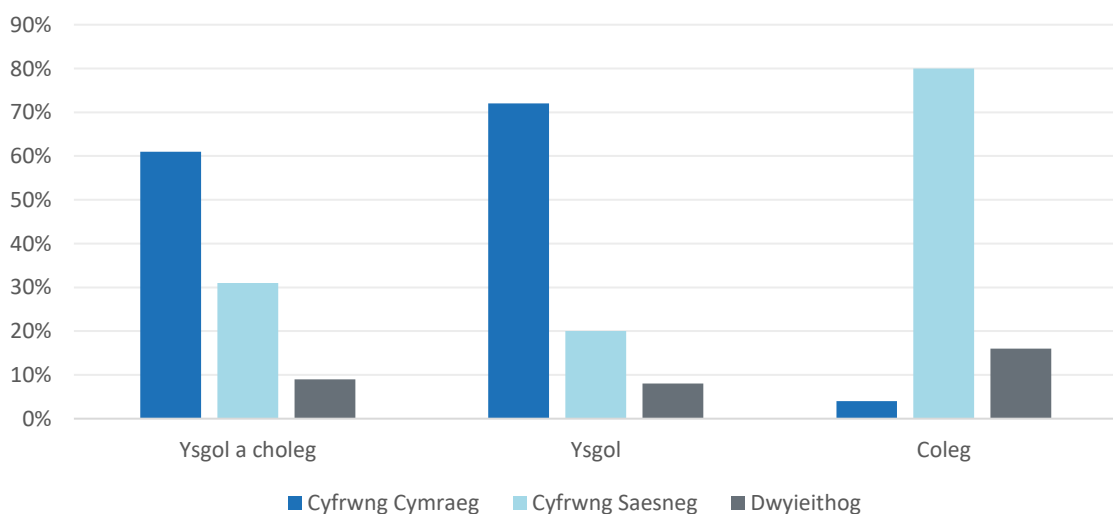
Ffigur 1: Canfyddiad dysgwyr o'u gallu yn y Gymraeg

	Cyfanswm	Ysgol	Coleg
Rwy'n rhugl yn y Gymraeg	70%	93%	35%
Rwy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg	9%	5%	15%
Rwy'n gallu siarad ychydig o Gymraeg	8%	0%	20%
Rwy'n gallu dweud ychydig o eiriau yn unig	8%	0%	19%
Dydw i ddim yn gallu siarad Cymraeg	4%	0%	10%

Cyfrwng iaith astudio

Gofynnwyd i'r ymatebwyr pa bynciau roeddent yn eu hastudio, ac ym mha iaith roeddent yn astudio'r pynciau hynny.

Ffigur 2: Canran y pynciau y mae siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg yn eu hastudio drwy gyfrwng y Gymraeg, drwy gyfrwng y Saesneg, neu yn ddwyieithog

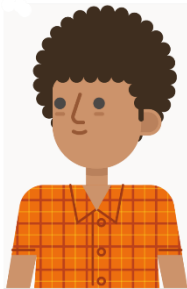
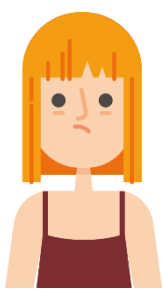
O ystyried yr holl siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg, gwelir eu bod yn astudio 61% o'u pynciau drwy gyfrwng y Gymraeg. O gymharu dysgwyr ysgol a choleg â'i gilydd, fodd bynnag, gwelir bod gwahaniaeth mawr rhwng canran y pynciau yr oedd dysgwyr ysgol yn eu hastudio drwy

gyfrwng y Gymraeg (72%) a'r ganran yr oedd dysgwyr coleg yn eu hastudio drwy gyfrwng y Gymraeg (4%). Roedd gwahaniaeth mawr hefyd rhwng y ddwy garfan o safbwynt canran y pynciau yr oeddent yn eu hastudio drwy gyfrwng y Saesneg. Roedd 33% o'r siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg yn astudio pob un o'u pynciau drwy gyfrwng y Gymraeg. Roedd hyn gyfystyr â 44% o'r dysgwyr ysgol ac 1% yn unig o'r dysgwyr coleg a ymatebodd i'r holiadur, sy'n wahaniaeth amlwg arall rhwng y ddwy garfan.

Ceir cyd-destun i'r canlyniadau uchod yn ystadegau Llywodraeth Cymru ar weithgareddau dysgu cyfrwng Cymraeg a dwyieithog mewn addysg ôl-16 yn ystod 2021–22.¹ Y flwyddyn honno roedd 15.2% o weithgareddau chweched dosbarth mewn ysgolion, a 0.2% yn unig o weithgareddau sefydliadau addysg bellach, yn rhai cyfrwng Cymraeg. O gymharu gweithgareddau a labelwyd yn rhai dwyieithog, gwelwn mai 5.9% o weithgareddau chweched dosbarth mewn ysgolion oedd yn y categori hwnnw a 3.7% o weithgareddau sefydliadau addysg bellach.

Gofynnodd yr holiadur i'r siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg, nad oedd yn astudio pob pwnc drwy gyfrwng y Gymraeg, am eu rhesymau dros beidio â gwneud hynny. Daeth tri phrif ateb i'r amlwg.

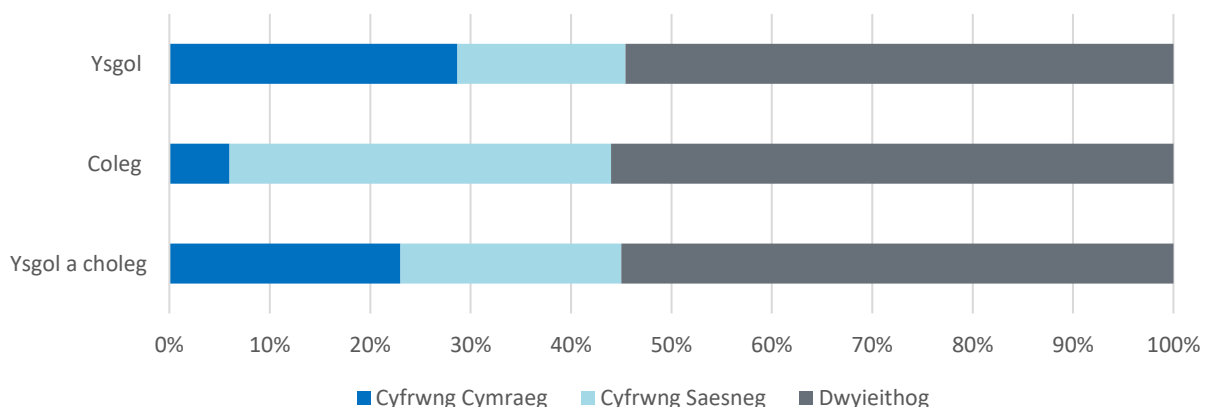
Ffigur 3: Tri rheswm mwyaf cyffredin siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg dros beidio ag astudio drwy gyfrwng y Gymraeg

- Canfyddiad bod eu sgiliau Saesneg yn gryfach a bod astudio drwy gyfrwng y Saesneg yn haws iddynt
- Nid yw'r pwnc/pynciau ar gael yn Gymraeg
- Canfyddiad bod astudiaethau pellach yn debygol o fod yn Saesneg neu fod gwell rhagolygon astudio yn Saesneg

Gofynnwyd i'r siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg a fyddai'n well ganddynt astudio drwy gyfrwng y Gymraeg neu'r Saesneg, neu yn ddwyieithog.

Ffigur 4: Dewis cyfrwng iaith delfrydol siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg

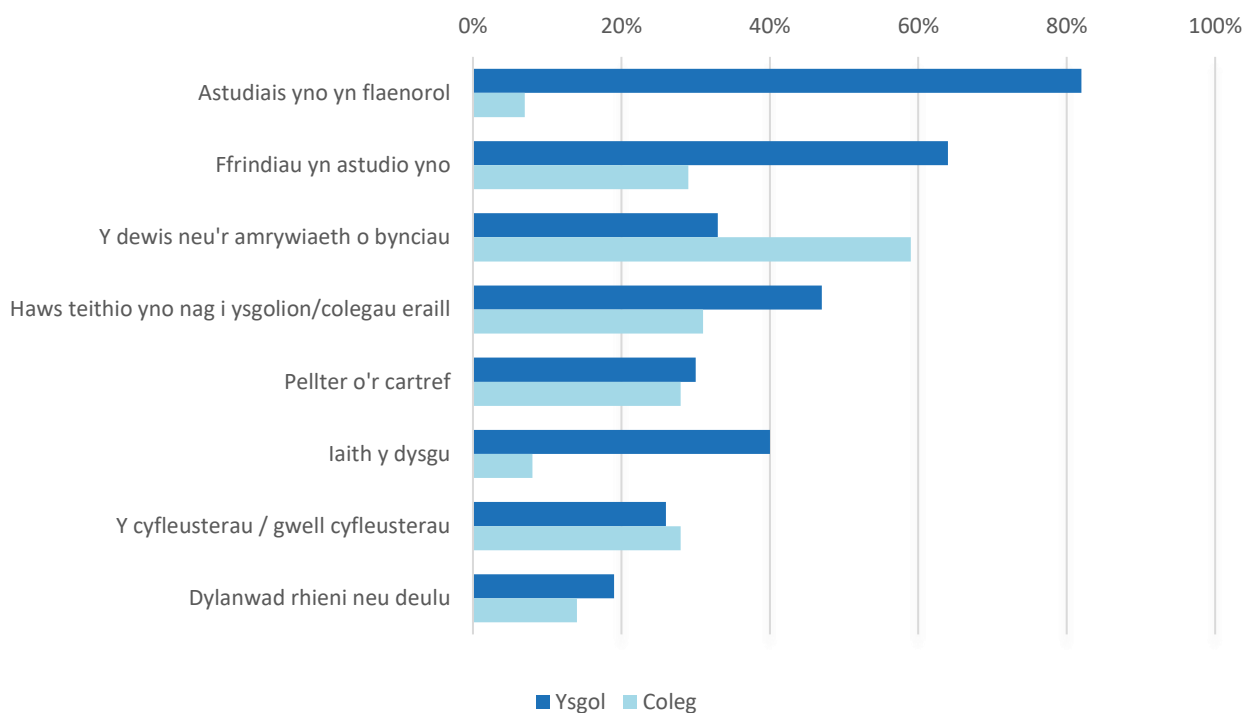

¹ Ceisiadau ystadegol ad-hoc: 19 i 30 Mehefin 2023 | LLYW.CYMRU

Mae'r ffaith fod dros hanner y siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg yn nodi eu bod yn ffafrio addysg ddwyieithog yn codi cwestiynau pellach. Er enghraifft, beth yw ystyr addysg ddwyieithog i'r dysgwyr hynny? Gall addysg ddwyieithog amrywio yn sylweddol o safbwynt sut a phryd o defnyddir y ddwy iaith. Gall deilliannau'r addysg honno amrywio yn sylweddol hefyd, yng nghyd-destun cyrhaeddiad dysgwyr yn y ddwy iaith a'r dystiolaeth mai addysg cyfrwng Cymraeg sydd fwyaf tebygol o sicrhau fod gan ddysgwyr sgiliau cadarn yn y Gymraeg a'r Saesneg. Mae'n bwysig ystyried y canlyniadau hyn yng nghyd-destun barn dysgwyr am bwysigrwydd y Gymraeg iddynt. Rhaid trin yr ystadegau hyn yn ofalus felly a gwneud ymchwil pellach gyda dysgwyr ôl-16 er mwyn darganfod beth yw ystyr addysg ddwyieithog iddynt.

Rhesymau dros ddewis man astudio

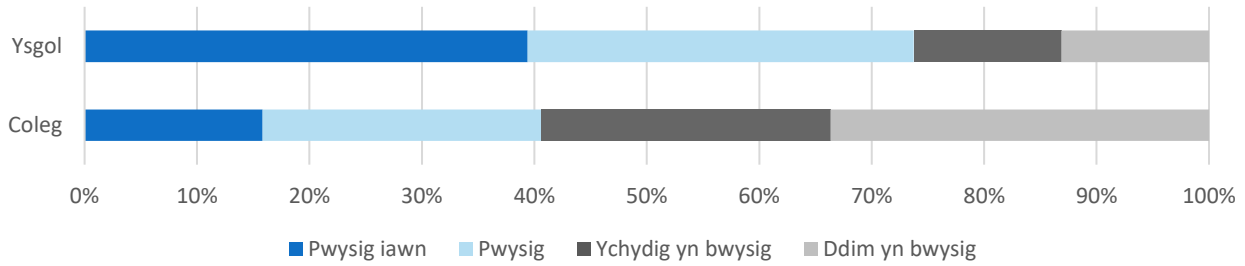
Ffigur 5: Rhesymau mwyaf cyffredin dysgwyr dros ddewis eu man astudio

Mae'r ffigur uchod yn dangos rhai gwahaniaethau diddorol rhwng dysgwyr ysgol a cholegau addysg bellach, yng nghyd-destun eu rhesymau dros ddewis eu man astudio. Er enghraifft, mae iaith y dysgu yn ffactor a nodwyd gan bum gwaith mwy o ddysgwyr ysgol nag o ddysgwyr coleg. Gwelir hefyd fod y dewis neu amrywiaeth o bynciau yn ffactor a nodwyd gan dros hanner y dysgwyr coleg, o'i gymharu â thraean y dysgwyr ysgol.

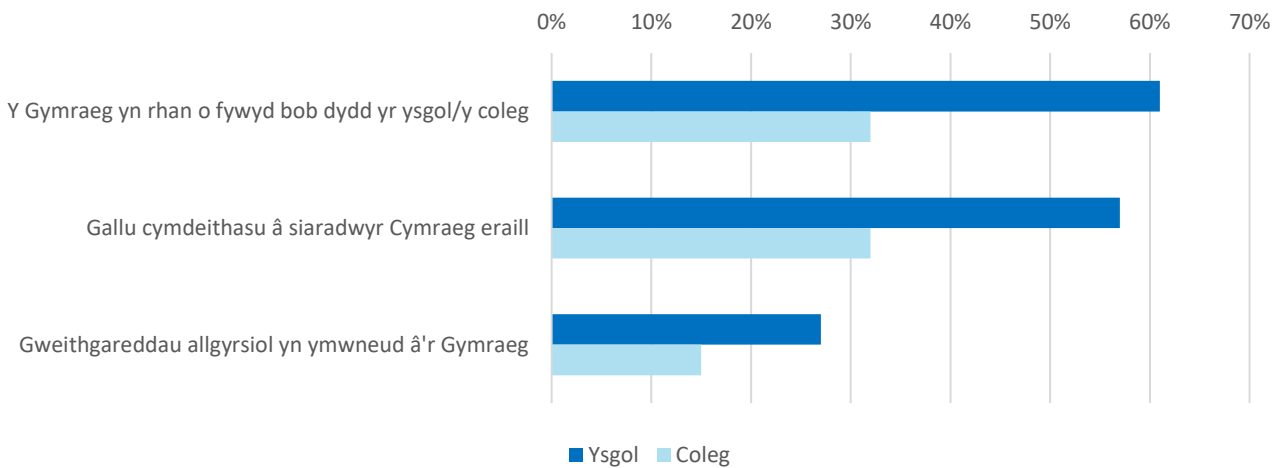
Gofynnwyd i'r sampl pa mor bwysig oedd hi iddynt bod yr ysgol neu'r coleg a ddewiswyd ganddynt yn cynnig cyfle i astudio trwy gyfrwng y Gymraeg. I 65% o siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg, roedd argaeledd darpariaeth cyfrwng Cymraeg yn bwysig iawn neu'n bwysig wrth ddewis man astudio. Ymhlith y dysgwyr ysgol, roedd hyn yn wir am 73% o siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg, o'i gymharu â'r ffigur cyfatebol o 41% ar gyfer dysgwyr colegau addysg bellach. Gwelir eu hymateb isod.

Ffigur 6: Pwysigrwydd darpariaeth cyfrwng Cymraeg i siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg wrth ddewis man astudio

Gofynnwyd hefyd am bwysigrwydd cyfleoedd eraill i ddefnyddio'r Gymraeg a gwelir ymateb y dysgwyr isod.

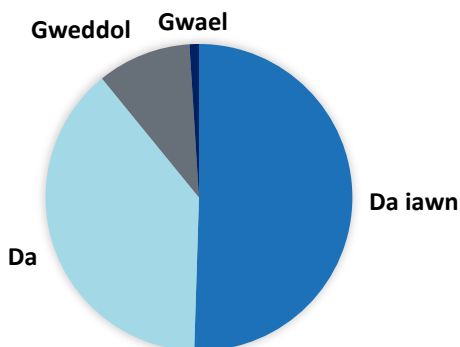
Ffigur 7: Canran y siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg oedd yn nodi bod y materion isod yn bwysig iddynt wrth ddewis man astudio

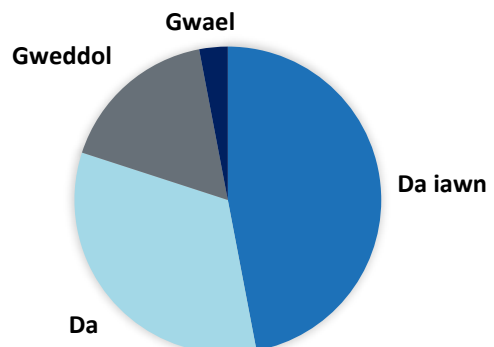
Profiadau a barn ynghylch addysg Gymraeg neu ddwyieithog

Gofynnwyd i'r dysgwyr ddisgrifio eu profiad o astudio drwy gyfrwng y Gymraeg neu yn ddwyieithog, a gwelir eu hymateb isod.

Ffigur 8: Profiad siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg mewn ysgolion

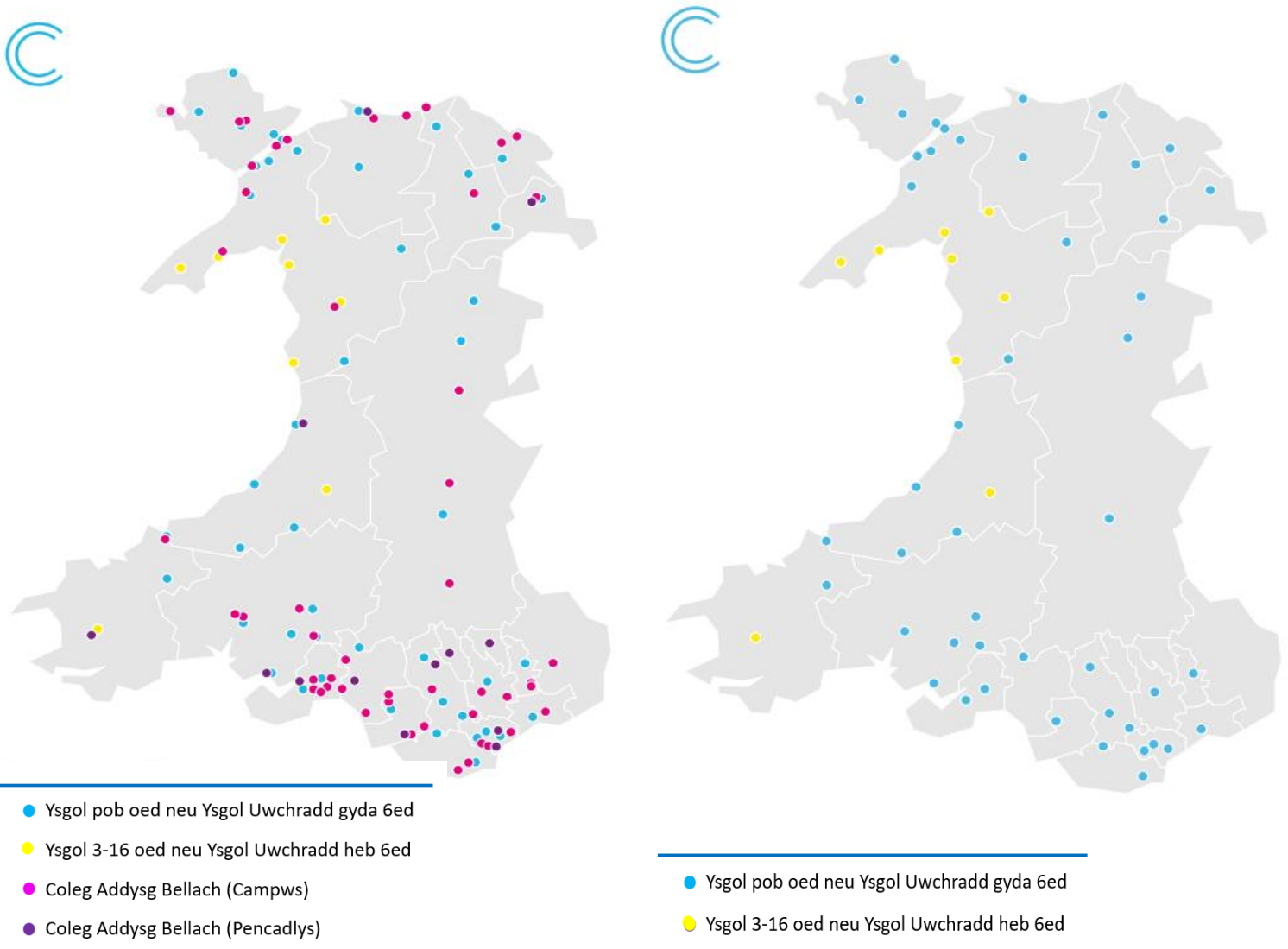
Ffigur 9: Profiad siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg mewn colegau

Roedd 90% o siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg oedd yn mynychu ysgolion yn dweud fod eu profiad yn dda neu yn dda iawn. Y ffigwr cyfatebol ar gyfer colegau addysg bellach oedd 80%. Ar gyfer dysgwyr ysgol a cholegau addysg bellach, y prif resymau dros nodi bod eu profiad yn dda neu yn dda iawn oedd athrawon da, cefnogaeth dda a bod yr addysg trwy gyfrwng y Gymraeg yn ardderchog.

Ffigur 10: Ysgolion a cholegau addysg bellach sy'n darparu addysg cyfrwng Cymraeg neu ddwyieithog, yn seiliedig ar ymarferiad mapio yn 2021

Gofynnodd yr holiadur i'r dysgwyr i ba raddau yr oeddent yn cytuno â'r datganiad bod digon o gyfleoedd i astudio drwy gyfrwng y Gymraeg yn eu hardal. Roedd 60% yn cytuno neu yn cytuno'n gryf. Roedd cyfran yr ymatebion cadarnhaol yn amrywio yn ôl y rhanbarth lle roedd y dysgwyr yn astudio. Yng nghanolbarth Cymru roedd 78% o'r dysgwyr yn cytuno neu yn cytuno'n gryf gyda'r datganiad, a dylid nodi mai o orllewin y rhanbarth y daeth mwyafrif helaeth yr ymatebion. Yng ngogledd Cymru roedd 68% o'r dysgwyr yn cytuno neu yn cytuno'n gryf â'r datganiad. Yn ne-orllewin Cymru 57% oedd y gyfran ac yn ne-ddwyrain Cymru 47% o'r dysgwyr oedd yn cytuno neu yn cytuno'n gryf. Dengys y mapiau uchod leoliad yr ysgolion a'r colegau addysg bellach yng Nghymru sy'n darparu addysg cyfrwng Cymraeg neu ddwyieithog. Gwelir bod prinder amlwg darpariaeth ôl-16 mewn sawl ardal.

Defnyddio'r Gymraeg yn y dyfodol

Gofynnwyd i'r ymatebwyr i ba raddau yr oeddent yn cytuno â nifer o ddatganiadau am ddefnyddio'r Gymraeg yn y dyfodol a gwelir eu hymateb isod.

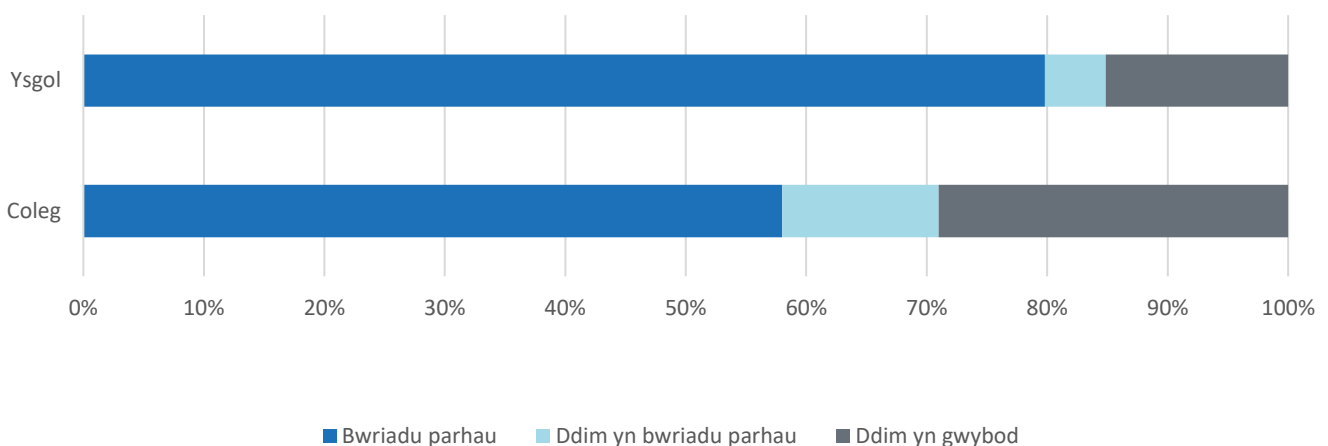
Ffigur 11: Canran y siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg mewn ysgolion a cholegau oedd yn cytuno neu yn cytuno'n gryf â'r datganiadau isod

	Ysgol	Coleg
Rwy'n falch fy mod yn gallu siarad Cymraeg	96%	92%
Bydd gallu siarad Cymraeg yn fy helpu yn fy ngyrfa neu gyda fy rhagolygon swyddi	87%	80%
Rwy'n hyderus bod gennyf sgiliau i ddefnyddio'r Gymraeg yn fy ngyrfa	93%	81%
Rwy'n hyderus y byddaf yn defnyddio'r Gymraeg yn fy ngyrfa	60%	58%

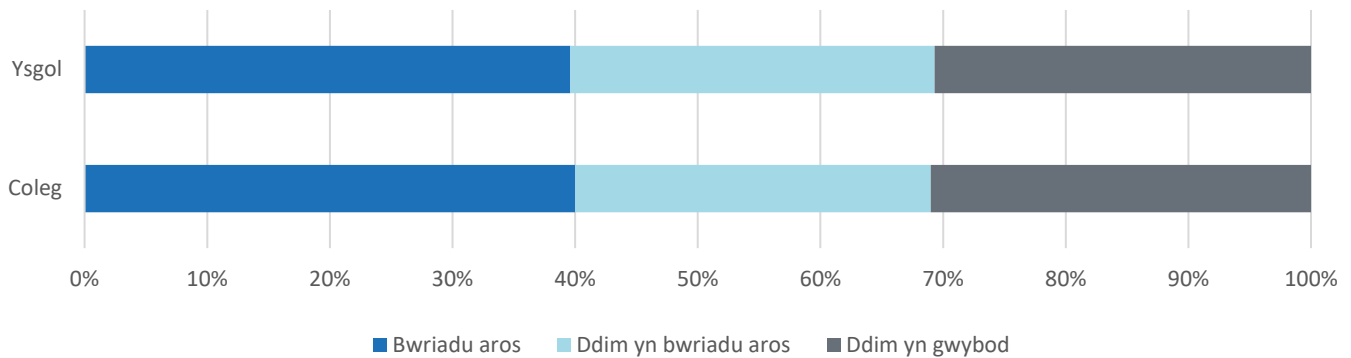
Roedd mwyafrif helaeth y siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg yn falch eu bod yn gallu siarad Cymraeg ac yn ystyried eu sgiliau iaith o fantais iddynt yng nghyd-destun eu rhagolygon gyrfaol. Roedd canran uchel ohonynt yn hyderus yn eu sgiliau Cymraeg ar gyfer eu gyrfae ond, yn arwyddocaol, canran is oedd yn hyderus y byddent yn *defnyddio'r* sgiliau hynny. Mae hyn yn codi cwestiwn am ganfyddiad dysgwyr o gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle ac yn awgrymu bod angen trafod hynny a chodi ymwybyddiaeth dysgwyr o'r cyfleoedd a allai fod ar gael iddynt yn y dyfodol.

Gofynnwyd i'r ymatebwyr a oeddent yn bwriadu parhau â'u haddysg ar ôl gadael eu man astudio presennol ac a oeddent yn bwriadu gwneud hynny yng Nghymru:

Ffigur 12: Bwriadau siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg o safbwynt parhau â'u haddysg ar ôl gadael eu man astudio presennol

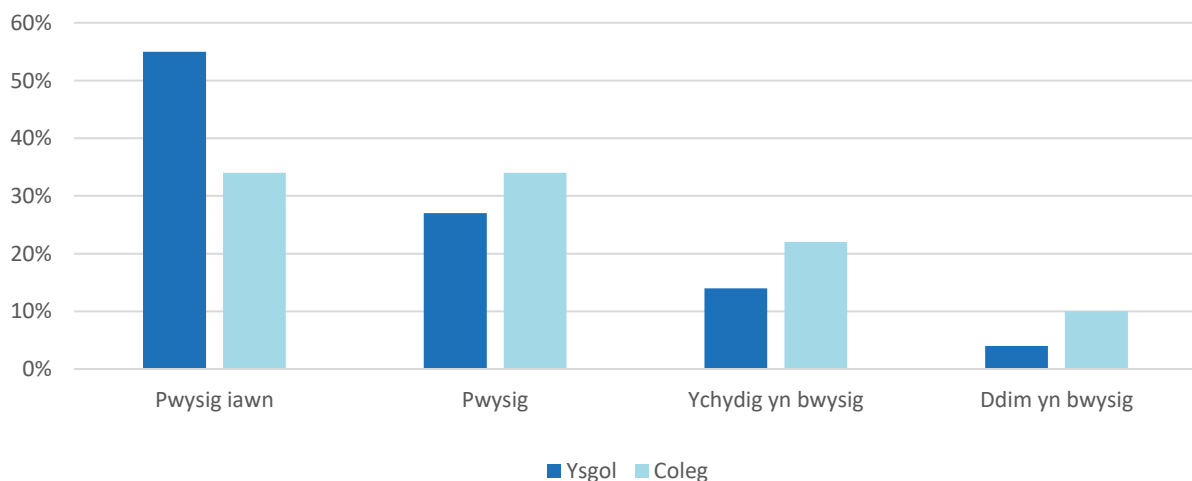
Ffigur 13: Bwriadau siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg, sy'n dymuno parhau â'u haddysg, o safbwynt aros yng Nghymru

Gwelir mai 40% yn unig o ddysgwyr ysgol a choleg sy'n siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg sy'n bwriadu aros yng Nghymru. Ceir cyd-destun i'r ffigur hwn yn ystadegau Llywodraeth Cymru ar lif trawsffiniol myfyrwyr yn 2020/21.² Dengys yr ystadegau hyn fod 62% o fyfyrwyr israddedig ac ôl-raddedig o Gymru wedi mynd i brifysgolion yng Nghymru, tra bod 37% wedi mynd i brifysgolion yn Lloegr. Yn yr un flwyddyn, aeth 95% o fyfyrwyr o Loegr i brifysgolion yn Lloegr ac aeth 95% o fyfyrwyr o'r Alban i brifysgolion yn yr Alban. Dengys hyn fod canran sylweddol o fyfyrwyr o Gymru yn gadael eu gwlad i astudio, o'i gymharu â sefyllfa myfyrwyr o Loegr a'r Alban.

Gofynnwyd i ymatebwyr yr holiadur sy'n siaradwyr Cymraeg rhugl ac yn gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg, ac a ddywedodd eu bod yn bwriadu parhau i astudio yng Nghymru, pa mor bwysig oedd gallu astudio yn Gymraeg neu yn ddwyieithog yn eu man astudio nesaf. Gwelir bod 79% o ddysgwyr ysgolion yn bwriadu parhau â'u haddysg ar ôl gadael yr ysgol. O'r 40% oedd yn bwriadu aros yng Nghymru, roedd 82% ohonynt, y mwyafrif helaeth, yn nodi bod gallu parhau i astudio drwy gyfrwng y Gymraeg neu yn ddwyieithog yn bwysig iawn neu'n bwysig iddynt. Roedd 58% o siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg mewn colegau addysg bellach yn bwriadu parhau â'u haddysg ar ôl gorffen eu cwrs. O'r 40% o'r dysgwyr rhain oedd yn bwriadu aros yng Nghymru, roedd 68% yn ystyried bod gallu parhau i astudio drwy gyfrwng y Gymraeg neu yn ddwyieithog yn bwysig iawn neu'n bwysig iddynt.

Ffigur 14: Barn siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg ynghylch pwysigrwydd gallu parhau i astudio trwy gyfrwng y Gymraeg neu yn ddwyieithog yn eu man astudio nesaf

² [Llif trawsffiniol myfyrwyr amser llawn yn ôl lefel astudio \(llyw.cymru\)](https://llyw.cymru)

Prif ganfyddiadau ac ystyriaethau

Pwysigrwydd y Gymraeg ac addysg drwy gyfrwng y Gymraeg

- Mae'r canlyniadau yn dangos yn glir iawn bwysigrwydd y Gymraeg i ddysgwyr yng Nghymru. Mae mwyafrif helaeth y siaradwyr Cymraeg yn falch eu bod yn gallu siarad yr iaith (Ffigur 11). Maent hefyd yn nodi fod cyfleoedd i astudio drwy gyfrwng y Gymraeg yn bwysig wrth ddewis man astudio, yn ogystal â chyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg fel rhan o fywyd bob dydd yr ysgol neu'r coleg a gyda'u ffrindiau (Ffigurau 6 a 7). Mae'r canfyddiadau hyn yn arwyddocaol yng nghyd-destun cynllunio darpariaeth ôl-orfodol yn y dyfodol.
- Cadarnhaol iawn hefyd oedd y neges glir gan fwyaf y dysgwyr ledled Cymru fod eu **profiad o addysg cyfrwng Cymraeg neu ddwyieithog yn un da neu dda iawn** (Ffigurau 8 a 9).

Gwahaniaethau yn sefyllfa'r Gymraeg mewn ysgolion a cholegau

- Amlygodd yr ymchwil **wahaniaethau rhwng dysgwyr ysgol a choleg, o ran eu canfyddiad o'u gallu yn y Gymraeg, cyfrwng iaith eu haddysg a'u hagweddau at bwysigrwydd y Gymraeg.**
- Rhaid ystyried y gwahaniaethau yn y ddarpariaeth yn y ddau fath o sefydliad wrth ddehongli'r canlyniadau uchod, a hefyd wrth **ddatblygu polisïau ym maes addysg ôl-orfodol yn y dyfodol.**

Rhwysterau

- Mae angen ystyried ymhellach **resymau dysgwyr dros beidio â dewis astudio pynciau drwy gyfrwng y Gymraeg.** Mae **diffyg darpariaeth cyfrwng Cymraeg**, yn enwedig mewn meysydd mwy galwedigaethol, yn anhawster y mae angen i'r sector ôl-16 fynd i'r afael ag ef. Bydd hyn yn cynnwys sicrhau fod **digon o staff â sgiliau Cymraeg i addysgu holl ystod pynciau'r** cyfnod addysgol hwn. Mae'n bwysig cydnabod fod strategaeth Cymraeg 2050³ a'r *Cynllun Gweithredu Addysg Bellach a Phrentisiaethau Cyfrwng Cymraeg*⁴ â'r bwriad o fynd i'r afael â'r materion hyn.
- Fel mae Ffigur 3 yn ei awgrymu, mae **diffyg hyder dysgwyr yn eu sgiliau Cymraeg o'i gymharu â'u sgiliau Saesneg** yn fater i'w ystyried ymhellach yng nghyd-destun cyrhaeddiad ieithyddol dysgwyr o fewn y gyfundrefn addysg yng Nghymru. Yn gysylltiedig â hynny mae canfyddiad rhai dysgwyr mai sgiliau Saesneg fydd fwyaf manteisiol iddynt ar gyfer astudiaethau pellach. Mae hyn yn amlygu angen i godi ymwybyddiaeth dysgwyr o'r cyfleoedd sydd ar gael iddynt i ddefnyddio eu Cymraeg wrth iddynt barhau â'u haddysg, a manteision gwneud hynny. Mae hefyd yn tanlinellu'r hyn a ddangosodd yr ymatebion i'r holiadur, sef bod llai na hanner y dysgwyr sy'n siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg yn bwriadu aros yng Nghymru (Ffigur 13).

Dwyieithrwydd

- Mae'r ffaith fod dros hanner y siaradwyr Cymraeg rhugl a'r rhai sy'n gallu siarad cryn dipyn o Gymraeg yn nodi eu bod yn ffafrio addysg ddwyieithog yn codi cwestiynau pellach ynghylch beth **yn union a olygir gan addysg ddwyieithog** (Ffigur 4).

³ [Cymraeg 2050: Miliwn o siaradwyr \(llyw.cymru\)](#)

⁴ [tuagatcymraeg2050.pdf \(colegcymraeg.ac.uk\)](#)

- Rhaid ystyried y materion uchod yng nghyd-destun **canfyddiad dysgwyr o bwysigrwydd y Gymraeg i'w gyrfaeodd ac i ba raddau mae gwahanol fodolau ieithyddol addysg yn debygol o ddatblygu'r sgiliau sydd eu hangen gan gyflogwyr yng Nghymru**. Fel y nodwyd uchod, gall deilliannau addysg ddwyieithog amrywio'n fawr yng nghyd-destun cyrhaeddiad dysgwyr yn y ddwy iaith, ac mae'n hysbys mai addysg cyfrwng Cymraeg sydd fwyaf tebygol o arwain at sgiliau cadarn yn y Gymraeg a'r Saesneg. Rhaid sicrhau bod cyrhaeddiad ieithyddol pob dysgwr yn cael cefnogaeth gref ac ymarferol ar bob cam o'i addysg, ac mae angen **cryfhau'r ddarpariaeth Gymraeg yn y sector ôl-16 er mwyn cyflawni hynny**.

Cefnogi cynnydd a dilyniant

- Dywed Strategaeth Cymraeg 2050 Llywodraeth Cymru y 'bydd angen i bobl ifanc fod yn ymwybodol o fanteision parhau i ddatblygu eu sgiliau Cymraeg ar gyfer y gweithle a phwysigrwydd defnyddio'r iaith yn gyson er mwyn cynnal rhuglder a hyder'.⁵ Bydd **cynyddu'r niferoedd sy'n astudio cymwysterau ôl-16 drwy gyfrwng y Gymraeg yn hollbwysig er mwyn sicrhau dilyniant effeithiol o addysg statudol i addysg bellach a'r byd gwaith**.
- Mae'n amlwg bod siaradwyr Cymraeg yn ystyried eu sgiliau Cymraeg fel mantais iddynt yng nghyd-destun eu rhagolygon gyrfaol. Roedd canran uchel ohonynt yn hyderus yn eu sgiliau Cymraeg ar gyfer eu gyrfaeodd ond, yn arwyddocaol, **canran is oedd yn hyderus y byddent yn defnyddio'r sgiliau hynny** (Ffigur 11). Fel y trafodwyd uchod, mae hyn yn awgrymu fod angen trafod canfyddiad dysgwyr o gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle. Amlygodd yr ymatebion hefyd **bwysigrwydd parhad darpariaeth cyfrwng Cymraeg neu ddwyieithog wrth i ddysgwyr symud ymlaen i astudiaethau pellach** (Ffigur 14). Mae'r canlyniadau hyn yn pwysleisio pwysigrwydd cynyddu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle, sydd yn un o flaenoriaethau strategol Comisiynydd y Gymraeg. Mae angen ystyried hefyd a fyddai darparu rhagor o gyfleoedd i astudio drwy gyfrwng y Gymraeg yn fodd o gynyddu'r niferoedd sy'n dewis parhau i astudio yng Nghymru a lleihau'r niferoedd o bobl ifanc sgilgar sy'n gadael y wlad.

Cryfhau sefyllfa'r Gymraeg yn y sector ôl-orfodol: edrych tua'r dyfodol

- Mae'r canlyniadau yn codi **cwestiynau arwyddocaol ynghylch sut mae cryfhau darpariaeth Gymraeg yn y sector ôl-orfodol a beth fydd cyfeiriad polisi cyhoeddus** yn y maes hwn. Mae'r cwestiynau hyn yn hynod amserol, o ystyried bod y Comisiwn Addysg Drydyddol ac Ymchwil wrthi yn cael ei sefydlu ar hyn o bryd.
- Cafwyd datblygiad pwysig yn 2017 pan gyhoeddwyd yr *Adolygiad o Weithgareddau'r Coleg Cymraeg Cenedlaethol*, gan argymhell bod Llywodraeth Cymru yn ymestyn rôl y Coleg i fod yn gorff strategol cenedlaethol cydnabyddedig ar gyfer datblygu'r Gymraeg ar draws y sectorau addysg uwch, addysg bellach a dysgu seiliedig ar waith.⁶ Yn dilyn hyn cyhoeddwyd y *Cynllun Gweithredu Addysg Bellach a Phrentisiaethau Cyfrwng Cymraeg* yn 2019. Seiliwyd y cynllun ar y weledigaeth y dylid galluogi pob dysgwr i gynnal neu ddatblygu ei sgiliau yn y Gymraeg. Mae'r cynllun yn gosod cyfrifoldebau clir ar nifer o bartneriaid dros y tymor byr, canol a hir mewn perthynas â chwe maes strategol allweddol, gan gynnwys cynyddu capasiti staffio, gwella darpariaeth ac ehangu adnoddau. Mae'r Coleg wedi sefydlu

⁵ [Cymraeg 2050: Miliwn o siaradwyr \(llyw.cymru\)](#)

⁶ [adolygiad-o-weithgareddau'r-coleg-cymraeg-cenedlaethol-adroddiad-y-grŵp-gorchwyl-a-gorffen.pdf \(llyw.cymru\)](#)

Bwrdd Strategol Ôl-16 sy'n cynnwys cynrychiolaeth o'r sefydliadau addysg bellach, darparwyr prentisiaethau a chyflogwyr, a sicrhair bod lleisiau'r dysgwyr eu hunain hefyd yn cael eu clywed. Mae'r datblygiadau hyn i'w croesawu'n fawr ac mae angen cefnogi'r Coleg yn ei ymdrechion i sicrhau newidiadau pellgyrhaeddol yn y ddarpariaeth addysg Gymraeg ôl-16.

- Ar lefel gyffredinol, rhaid i'r sector addysg ôl-16 weithredu'n gadarnhaol i gefnogi datblygiad sgiliau Cymraeg pobl ifanc Cymru, ar bob lefel hyfedredd. Er mwyn gwneud hyn bydd **rhaid mynd i'r afael â rhai o'r rhwystrau amlwg sy'n atal rhai dysgwyr rhag astudio drwy gyfrwng y Gymraeg** a sicrhau bod cyfleoedd i astudio trwy gyfrwng y Gymraeg ym mhob math o sefydliad addysg ôl-16.
- Yn ogystal â chryfhau darpariaeth yn y sector addysg bellach, mae angen hefyd ystyried yn ofalus sut mae cefnogi ac adeiladu ar y ddarpariaeth lle mae ar ei chryfaf ar hyn o bryd. Ym mwyafrif ardaloedd Cymru, **mewn ysgolion mae'r ddarpariaeth honno ar ei chryfaf, ac mae angen rhoi ystyriaeth genedlaethol i beth fydd rôl ysgolion cyfrwng Cymraeg a dwyieithog yn nhirwedd addysg ôl-orfodol y dyfodol**. Dylai hyn gynnwys cynllunio a chydweithio ar lefel ranbarthol rhwng ysgolion a cholegau addysg bellach i sicrhau fod darpariaeth ddigonol ar gael ac yn cael ei hyrwyddo er mwyn cynyddu nifer y dysgwyr ôl-16 mewn addysg cyfrwng Cymraeg ledled Cymru. Mae'n hanfodol fod y cynllunio strategol hwn yn digwydd er budd y Gymraeg, ac yn atgyfnerthu'r ddarpariaeth gref sy'n bodoli mewn ysgolion ar hyn o bryd.
- Yn olaf, mae angen ystyried y **negeseuon a gyflëir i ddysgwyr am werth a phwysigrwydd sgiliau Cymraeg** a sut i gefnogi dysgwyr i fanteisio i'r eithaf ar y ddarpariaeth sydd ar gael. Fel rhan o hyn dylid sicrhau bod unrhyw ddarpariaeth ddwyieithog a darpariaeth Gymraeg yn cefnogi cyrhaeddiad ieithyddol pob dysgwr yn drylwyr, ac mae'n hanfodol fod hyn yn cael **ei ystyried yng nghyd-destun datblygu sgiliau iaith gweithlu'r dyfodol**.

